

ТРАДИЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ АНАЛІЗ

Тези представляють розгляд соціального служіння та важливість його ролі у підтримці людей, які знаходяться в складних життєвих обставинах. У роботі розглянуто поняття соціального служіння та зародження цього явища. У контексті дослідження розкрито значення соціального служіння як дієвого механізму підтримки населення в умовах соціальних трансформацій, криз і гуманітарних катастроф. Автори наголошують на важливості врахування історичного досвіду для ефективного формування сучасної системи соціальної допомоги.

Ключові слова: соціальне служіння, складні життєві обставини, церква, монастир, Карітас, благодійна організація.

В епоху викликів, безперервних трансформацій у суспільстві та економіці, соціальне служіння відіграє ключову роль у наданні дієвої допомоги та підтримки тим, хто опинився у важких життєвих ситуаціях. Соціальне служіння має важливе значення для глибокого розуміння, як на практичному, так і на теоретичному рівні, процесів, що відбуваються у суспільстві. Фактор соціального служіння також впливає на формування та процес надання допомоги тим, хто її потребує. Аналіз підходів та стратегій підтримки вразливих груп населення дає змогу адаптувати успішні практики та приймати ефективні рішення для покращення соціальної допомоги в сучасному світі. Дослідження дозволяє уникнути повторення помилок минулого, які ускладнювали ситуацію. Крім того, вивчення історії розвитку соціального служіння дає можливість ознайомитися з формами надання допомоги та підтримки вразливим групам населення у різні періоди розвитку людства.

Соціальне служіння – діяльність, яка спрямована на підтримку людей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Соціальне служіння — це суспільна, добровільна, соціально значима діяльність, яка включає весь спектр соціальної активності: волонтерську допомогу, благодійність, організовані форми надання соціальних послуг [8]. Ще задовго до формування державної соціальної політики та системи соціального захисту, допомога нужденним здійснювалась за допомогою перших форм соціального служіння – благодійність та допомога, яку надавали церкви та монастирі. Соціальне служіння виникла як явище, коли почало значно збільшуватись кількість людей, які відносились до вразливих верств населення та мали потреби.

Етапами розвитку соціального служіння в Україні:

- Від 988 року – до XVIII ст. – соціальне служіння починало від церковного благодійництва і це було головним носієм допомоги нужденним [5]. З того моменту починають з'являтися відповідні закони, які регулюють підтримку та допомоги різним категоріям населення. З'являються й інші постаті, що надають допомогу: князь, церква, парафія, монастирі. Також закріплюються ключові напрями діяльності: князівська та церковно-монастирська підтримка, парафіяльна благодійність, подавання милостині [3].

- XVIII – XIX ст. – в цей період починається активно розвиватися громадські та філантропічні ініціативи;

- XX ст. – соціальне служіння починає відбуватися через державну взаємодію, співпрацюючи з різними організаціями соціального захисту [5].

Соціальне служіння дуже тісно переплітається з початком розвитку соціальної роботи, адже на основі історичних етапів соціальної роботи можна прослідкувати безперервність і розвиток соціального служіння як окремої форми допомоги.

У статті Ломачинської І. М., Дейнега Є. О., Ужва В.О. «Місія соціального служіння у богословському освітньому дискурсі» [4] автори відзначають, що релігійні організації активно долучаються до розв'язання проблем вразливих категорій населення. Вони ініціюють діяльність, спрямовану на допомогу нужденним: створюють пункти безкоштовного харчування та обігріву, організовують літній відпочинок для дітей із незабезпечених сімей, дітей-сиріт і дітей з інвалідністю, надають гуманітарну допомогу інтернатним закладам. При храмах і монастирях також відкриваються школи для сиріт. Крім того, релігійні структури беруть участь у соціально-психологічній підтримці осіб із залежностями, хворих на ВІЛ/СНІД, а також здійснюють духовну опіку осіб, які відбувають покарання у місцях позбавлення волі. Тож можемо побачити,

що релігійні організації беруть активну роль у сучасних формах соціального захисту - опіка нужденних, добродійність, волонтерство, меценатство тощо.

Соціальне служіння – це не тільки про релігійні ініціативи, а також це про благодійні організації, волонтерство та діяльність міжнародних структур:

1) Благодійний фонд «Острів надії», який займається наданням соціальної допомоги ще з 2013 року. Фонд надає гуманітарну, емоційну, соціальну підтримку нужденним та співпрацюють з іншими благодійними організаціями [6].

2) Міжнародний благодійний фонд «Дар життя», який заснований в Україні ще у 1992 році. Фонд є неприбутковою, неурядовою, благодійною організацією і надає медичні та стоматологічні послуги, підтримують та навчають вагітних жінок, проводять просвітницьку роботу серед молоді [2].

3) Благодійна організація «Карітас Україна», яка входить до однієї з найбільших міжнародних благодійних організацій у світі та Європі. «Карітас Україна» надає допомогу потребуючим незалежно від віросповідання, національності або соціального статусу [1].

4) Товариство Червоного Хреста України – велика гуманітарна організація. Червоний Хрест надає допомогу людям, які входять до найбільш вразливих верств населення. Гуманітарна організація надає психологічну, медичну та гуманітарну допомогу, а також співпрацюють з державними структурами [8].

Всі ці благодійні, гуманітарні, міжнародні організації та фонди працюють задля однієї мети – підтримати людей, які знаходяться в складних життєвих обставинах.

Соціальне служіння має вагомий роль під час початку війни з 2014 року та з початку повномасштабного вторгнення 2022 році. Церкви надали посильну підтримку малозабезпеченим, людям, які постраждали від воєнних дій, ВПО, безробітним підтримку у вигляді надання гуманітарної допомоги, надання прихистку, грошової допомоги тощо. У контексті соціального служіння не можна не згадати міжнародну благодійну організацію «Карітас», яка діє в Україні і з початку вторгнення російського війська підтримує громадян України. Вони зробили свій вагомий внесок і акцентували увагу на підтримці людей, які постраждали від наслідків воєнних дій, на наявну гуманітарну проблематику, а також на підтримку людей, які виїхали з небезпечних місць [1]. Карітас України є однією з найбільших мереж благодійних організацій в Україні, що діє під егідою Української Греко-Католицької Церкви та входить до міжнародної конфедерації Caritas Internationalis. Її діяльність є яскравим прикладом інституціоналізованого соціального служіння, в основі якого лежать принципи християнської етики, солідарності та захисту людської гідності.

Основні напрями діяльності Карітасу охоплюють широкий спектр соціальних послуг:

- Допомога внутрішньо переміщеним особам: організація забезпечує гуманітарну підтримку, тимчасове житло, правову консультацію та психологічну допомогу для осіб, постраждалих внаслідок війни;
- Підтримка вразливих груп населення: зокрема дітей, осіб з інвалідністю, літніх людей, багатодітних сімей та бездомних;
- Освітні та інтеграційні програми: реалізуються програми з неформальної освіти, професійної орієнтації, соціального підприємництва та адаптації молоді;
- Медико-соціальний супровід: організація впроваджує програми паліативної допомоги, догляду вдома та медичної підтримки для маломобільних осіб [1].

Діяльність Карітасу України є унікальним поєднанням духовного покликання Церкви до милосердя та сучасних методів соціальної роботи. Організація не лише реагує на кризові ситуації, але й системно працює над подоланням структурної бідності, соціального відчуження та порушень прав людини. Таким чином, Карітас України виступає важливим суб'єктом соціального служіння в Україні, забезпечуючи комплексну підтримку нужденним відповідно до принципів соціальної справедливості, гуманізму та міжконфесійного співробітництва.

Таким чином, на основі перегляду історичного розвитку соціального служіння ми можемо підсумувати, що соціальне служіння робило свій вагомий внесок протягом століть та підтримувала вразливих верств населення. У сучасності проблеми та виклики з якими стикаються люди не зменшилися і за допомогою соціального служіння, дає підтримку людям, які цього потребують.

References

1. Caritas Ukraine. (n.d.). *Official website of the charitable organization*. Retrieved from: <https://caritas.ua/>
2. Dar zhyttia. (n.d.). *Official website of the international charitable foundation*. Retrieved from: <http://www.gifttolife.org.ua/us/>.
3. Kravchenko, O. O., & Matros, O. O. (Eds.). (2017). *Istoriia sotsialnoi roboty: Navchalnyi posibnyk* [History of social work: A textbook]. Uman: RVC "Vizavi".
4. Lomachynska, I. M., Deineha, Y. O., & Uzhva, V. O. (2021). The mission of social service in the theological educational discourse. *Osvitnii Dyskurs*, 38(11–12), 85–95.
5. Morgai, L. (2019). The history of the development of social work in Ukraine. *Sotsialna Robota ta Sotsialna Osvita* [Social Work and Social Education]. Retrieved from: <http://srso.udpu.edu.ua/article/view/158414>
6. Ostriv nadii. (n.d.). *Official website of the charitable foundation*. Retrieved from: <https://hope-n.pp.ua/>
7. *Synodalnyi viddil sotsialnoho sluzhinnia ta blahodiinosti PTSU* [Synodal Department of Social Ministry and Charity of the OCU]. Retrieved from: <https://diaconia.com.ua/synodalnyi-viddil/>

8. Ukrainian Red Cross Society. (n.d.). *Official website of the humanitarian organization*. Retrieved from: <https://redcross.org.ua/>

DOI 10.34132.mspc2025.01.08.30

Olena Faichuk
Alona Cherevata

TRADITIONS OF SOCIAL SERVICE IN UKRAINE: A HISTORICAL AND CULTURAL ANALYSIS

The thesis presents a consideration of social service and the importance of its role in supporting people in difficult life circumstances. The paper examines the concept of social service and the origins of this phenomenon. In the context of the study, the importance of social service as an effective mechanism for supporting the population in the context of social transformations, crises and humanitarian disasters is revealed. The authors emphasise the importance of taking into account historical experience for the effective formation of a modern social assistance system.

Key words: social ministry, difficult life circumstances, church, monastery, Caritas, charitable organization.

Відомість про автора/ Information about Authors

Олена Файчук, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, педагогіки і логопедії, Навчально-наукового медичного інституту, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: e.l.fajchuk@ukr.net, orcid: <https://orcid.org/0000-0001-8889-0455>.

Olena Faichuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Social Work, Pedagogy and Speech Therapy of the Educational and Scientific Medical Institute of the Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: e.l.fajchuk@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-8889-0455>.

Альона Черевата, студентка п'ятого курсу другого (магістерського) освітнього рівня вищої освіти спеціальності «Соціальна робота» кафедри соціальної роботи, педагогіки і логопедії, Навчально-наукового медичного інституту, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: cherevataya2002@gmail.com

Alona Cherevata is a fifth-year student of the second (master's) educational level of higher education majoring in Social Work the Department of Social Work, Pedagogy and Speech Therapy of the Educational and Scientific Medical Institute of the Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: cherevataya2002@gmail.com

© О. Файчук, А. Черевата
29.05.2025.

Стаття отримана редакцією

